

Sult og ensomhed er kilden til min skrift

– en forelæsning på Stanford Universitet

Der er altid en grund til, at man bliver forfatter – og jeg er ingen undtagelse. Jeg tror, at jeg er blevet den forfatter, jeg er i dag, og ikke f.eks. en Hemingway eller en Faulkner, på grund af min helt særlige opvækst. Og jeg tror, at dette er mit held, og at det er grunden til, at jeg kan blive ved med at skrive.

Hvis vi går godt 40 år tilbage i tiden til begyndelsen af 1960'erne, ser vi en af de mærkeligste og mest fanatiske perioder i det moderne Kinas historie. Den var på den ene side præget af ekstrem mangel. Folk kunne hverken spise sig mætte eller holde varmen, ja de kæmpede nærmest på dødens rand. Men på den anden side brændte folk virkelig for politik. Den sultende befolkning spændte livremmen ind og fulgte Partiet ud i de kommunistiske eksperimenter. På den tid troede vi, at vi var de lykkeligste mennesker i verden, til trods for at vi sultede halvt ihjel. Vi troede, at to tredjedele af verdens befolkning – også amerikanerne – levede “på dybt vand og i brændende ild”, at de sled sig gennem en lidelsesfuld tilværelse. Og vi, der var halvdøde af sult, påtog os den hellige pligt at redde jer fra den dybeste elendighed. Først da Kina i 1980'erne åbnede dørene mod omverdenen, gik sandheden op for os, og det var som at blive revet ud af en drøm.

Da jeg var barn, anede jeg ikke, at der fandtes sådan noget som kameraer. Og selv hvis jeg havde vidst det, ville jeg alligevel aldrig have haft mulighed for at få taget et billede. Derfor kan jeg kun huske barndommens billeder ud fra nogle historiske fotografier og mine erindringer. Men jeg ved med mig selv, at de billeder, jeg husker, er sande. På den tid gik vi 5-6 årige børn stort set nøgne rundt både forår, sommer og efterår. Det var først i den bidende kolde vinter, at vi fik lidt tilfældigt tøj kastet på kroppen. Og Kinas børn af i dag kan end ikke fatte, hvor forrevet og slidt det tøj var. Jeg husker, at min farmor altid sagde til mig: “Mennesket har kun lykke det ikke kan nå, aldrig lidelse det ikke kan udholde.” Jeg tror på Darwins teori om, at den stærkeste overlever, og at mennesket i farlige omgivelser måske kan finde en skræmmende livsstyrke i sig selv. De, der ikke kan tilpasse sig, dør, og de, som tilpasser sig, er de bedste eksemplarer. Derfor er jeg sikkert også et af de bedste

eksemplarer. På den tid havde vi en skræmmende evne til at udholde kulden. Selv når de små fugle, der var dækkede af fjer, pippede af kulde, syntes vi ikke, at det var uudholdeligt koldt, til trods for at vi gik med numsen bar. Jeg er fuld af respekt over for mit daværende selv. Jeg var virkelig stærk dengang, ja, jeg er mig selv fra i dag mange gange overlegen.

Vi børn tænkte meget enkelt. Vi tænkte på mad, og på hvordan vi skulle skaffe mad. Vi var som sultne hunde, der snusede omkring i landsbyen på jagt efter noget spiseligt. Ting, som man i dag på ingen måde kunne forestille sig at putte i munden, var godbidder for os. Vi spiste bladene på træerne, og da de var spist, spiste vi træernes bark, og da den var spist, gnavede vi af stammen. Træerne i vores landsby var de mest uheldige træer i verden, sårene dækkede dem talrige som skællene på en fisk. Vi havde alle fået knivskarpe tænder af det hårde liv, og der fandtes nok ikke noget i denne verden, vi ikke kunne tygge os igennem. En af mine kammerater blev senere elektriker. Han havde hverken tang eller kniv. Han kunne så let som ingenting bide gennem stål så tykt som en blyant, og hvad de andre elektrikere kun kunne lave ved hjælp af kniv og tang, det kunne han gøre færdigt bare ved hjælp af tænderne. Dengang var mine tænder også gode, men ikke så gode som hans, ellers ville jeg måske være blevet en fremragende elektriker og ikke forfatter.

I foråret 1961 blev der trukket en vognfuld glitrende kulstykker ind på vores skole. Vi var uvidende og isolerede, og vi anede ikke, hvad det var for noget. En af de kloge tog et stykke kul og gav sig til at gnave af det, og da vi så udtrykket i hans ansigt, konkluderede vi, at det måtte smage godt. Vi tog et stykke kul hver og begyndte at spise. Og jo mere jeg spiste, des bedre smagte det. Da de voksne så, hvordan vi guffede i os, kom de også farende. Skolelederen ville sætte en stopper for det, og der udbrød tumult. Jeg har glemt, hvordan det føltes at få kullene ned i maven, men smagen og fornemmelsen af kul i munden, den står printet i mit hjerte. Men nu skal I ikke tro, at vi ikke havde nogen glæder dengang. Faktisk var der mange gode stunder, og vi kunne for eksempel ligefrem danse af glæde, hvis vi fandt noget, der kunne spises.

Vi sultede gennem to år. Men fra midten af 1960'erne fik vi bedre livsvilkår. Og selvom vi stadig ikke kunne spise os mætte, så fik hver person nu tildelt tohundrede pund korn om året. Hvis man dertil lægger de vilde grøntsager, man kunne hente i markerne, kunne man sådan cirka opretholde livet, og der var færre og færre, der døde af sult.

Selvfølgelig bliver man ikke forfatter, bare fordi man har sultet. Men det har som forfatter givet mig en dybere livserfaring. Den lange sulteperiode lærte mig, hvor vigtig føden er for mennesket. Glorværdighed, arbejde, idealer og kærlighed er alt sammen noget, der følger, når man er mæt. Jeg har mistet min selvrespekt for at få mad. Jeg har krøbet som en hund for at få mad. Og jagten på mad drev mig frem mod det at skrive.

Og først efter at jeg blev forfatter, begyndte jeg at huske min barndoms ensomhed, ligesom man ved et veldækket bord mindes sulten.

Min hjemegn er det nordøstlige Gaomi. Det er et område, hvor tre provinser mødes. Det er svært tilgængeligt, enormt og med spredt bebyggelse. Uden for min landsby åbner der sig et vidtstrakt lavland fyldt af græs og vilde blomster. Jeg vog-

tede køer der hver dag. Jeg blev meget tidligt taget ud af skolen, og når de andre børn sad og læste, holdt jeg køerne ved selskab ude i dalen. Jeg forstod faktisk køerne bedre end menneskene. Jeg kendte deres glæder og sorger, deres udtryksmåder, vidste, hvad de tænkte. Der var kun mig og køerne på den slette, der i et barns øjne var uendelig. Køerne tyggede roligt drøv med øjne blå som vandet i havet. Jeg ville så gerne sige noget til dem, men de ville bare æde og ænsede mig ikke. Jeg lå i græsset og stirrede op på de hvide skyer, der gled langsomt af sted, som var de sløve kæmper. Jeg ville gerne fortælle dem noget, men de ænsede mig heller ikke. Der var masser af fugle. Sanglærker og lærker og mange andre, som jeg ikke kender navnet på. Det var rørende at høre deres kalden, og jeg blev ofte så rørt, at tårerne vældede op i mine øjne. Jeg ville tale med fuglene, men de havde travlt og værdigede mig ikke et blik. Jeg lå på engen med hjertet fuldt af vemod. Og det var i disse omgivelser, jeg lærte at dagdrømme. På dette sted mellem drøm og virkelighed strømmede mange vidunderlige tanker gennem mig. Jeg lå i græsset og forstod, hvad kærlighed var, forstod, hvad godhed var, og så lærte jeg mig selv at tænke højt. Dengang havde jeg virkelig talent for det overstrømmende. Ordene flød som fra en mesters pen, i en uendelig strøm, ja endda på rim. En dag da jeg stod og talte til et træ, hørte min mor mig og blev meget forskrækket. Hun spurgte min far: "Fatter, tror du vort barn er sygt?" Da jeg blev større, blev jeg en del af arbejdsbrigaden og indgik i det menneskelige samfund. Og her gav denne uvane med at tale, som jeg havde opøvet som barn, mens jeg vogtede køer, ikke andet end problemer. Min mor sagde ulykkeligt til mig: "Barn, er det muligt for dig at lade være med at sige noget?" Jeg blev dybt rørt af min mors ord og lovede, at jeg aldrig ville sige noget mere. Men lige så snart jeg mødte nogen, fløj ordene ud af munden på mig, som mus, der styrter ud af reden. Jeg fortrød det bittert, hver eneste gang jeg havde sagt noget og følte, at jeg ikke værdsatte min mors lærdom. Derfor tog jeg et forfatternavn, da jeg valgte forfatterkarrieren: Mo Yan – Tal Ikke. Men som min mor sagde: "Hunde vil altid æde lort, og ulve vil altid æde kød." Jeg har aldrig kunnet slippe af med min uvane med at tale. Derfor har jeg gennem tiden fornærmet mange i det litterære miljø, fordi jeg samtidig også bedst kan lide at sige sandheden. Men i takt med at jeg bliver ældre, taler jeg også mindre, og det trøster måske min mors sjæl oppe i himlen.

Jeg begyndte tidligt at drømme om at blive forfatter. Dengang var min nabo en tidligere student i litteratur, der var blevet stemplet som højreorienteret, bortvist fra universitetet og sendt tilbage på landet for at arbejde. Jeg arbejdede sammen med ham, og i begyndelsen kunne han ikke glemme, at han havde læst på universitetet og talte meget litterært. Men det hårde liv på landet og det sure slid gjorde hurtigt en ende på hans sarkastiske sprog. Det blev simpelt og tørt, og han blev en bonde som jeg. I de korte pauser i arbejdet rumlede maverne af sult, og munden smagte af syre. Vores største glæde var at samles og tale om mad. Alle fortalte om noget, de havde spist engang, eller noget lækkert mad, de havde hørt om, og vi delte oplevelsen. Det var et ægte, åndeligt måltid, og efterhånden som den, der talte, fik talt sig varm, begyndte mundvandet at løbe på os, der hørte på. Studenten fortalte, at han kendte en forfatter, der havde skrevet en bog og tjent styrkende med penge på den. Han spiste *jiaozi* – lækre fyldte boller – tre gange om dagen. Fyldet var endda det dejligste fede kød, og når man tog en bid, dryppede det med saft. Vi troede ikke på,

at der fandtes nogen, der var så rige, at de kunne spise *jiaozi* tre gange om dagen. Men studenten sagde i en nedladende tone: "Han var forfatter! Forstår I hvad det er? Forfatter!" Og fra da af vidste jeg, at jeg ville være forfatter. Så kunne jeg spise *jiaozi* med kødfyld tre gange om dagen. Hvor måtte man være lykkelig, hvis man kunne spise *jiaozi* tre gange om dagen! Det var bedre end at være udødelig. Og jeg besluttede i det øjeblik, at jeg ville være forfatter, når jeg blev stor.

Det var altså ikke nogen højere idealistisk forestilling, der satte mig i gang med at skrive. Min motivation var simpel. Jeg vover ikke, som mange kinesiske forfattere, at kalde mig selv for en "sjælens ingeniør". Og endnu mindre forestiller jeg mig, at jeg kan ændre samfundet gennem mine romaner. Som sagt var min første motivation for at skrive længslen efter god mad. Selvfølgelig lærte jeg, da jeg blev berømt, nogle højtravende formuleringer, men dem tror jeg ikke engang selv på. Jeg stammer fra samfundets bund, og mine bøger er fulde af folkelige synsvinkler. Enhver, der søger det forfinede og elegante i mine værker, vil formentlig blive skuffet. Sådan er det bare, for hvert menneske taler med sin tunge, hver ranke får sin særlige melon, hver fugl piper med sit næb, og enhver forfatter skriver på sin egen måde. Jeg er vokset op med sult og ensomhed og har set alt for meget menneskelig elendighed og uretfærdighed. Mit hjerte er fuldt af sympati for menneskeheden og had til det ulige samfund, og derfor kan jeg kun skrive de romaner, jeg skriver. Selvfølgelig har min litteratur ændret sig i takt med, at jeg nu kan spise mig mæt. Jeg forstod lidt efter lidt, at selvom man kan spise *jiaozi* tre gange om dagen, så er der stadig smerte, og denne form for åndelig smerte er ikke mindre vigtig end sulten. Jeg mener, det er forfatterens særlige pligt at give stemme til denne åndelige smerte. Men samtidig med at jeg beskriver den åndelige smerte, glemmer jeg aldrig den fysiske smerte af sult. Jeg ved ikke, om dette er en af mine styrker eller en svaghed, men jeg ved, at det er min lod her i livet.

Det er ikke værd at nævne mine tidlige værker, og dog skal de nævnes, fordi de hører til min historie og til den kinesiske litteraturs historie. Min første fortælling handlede om at grave en kanal. Historien lyder således: En kompagnichef i militæret står op en morgen og stiller sig foran Formand Maos portræt, og her fremsiger han en simpel bøn: Længe leve Formand Mao! Længe leve Formand Mao! Længe leve Formand Mao! Derefter rejser han sig og går ud for at deltage i et møde i landsbyen. På mødet besluttes det, at han skal lede et arbejds hold ned til floden og grave en bred kanal. For at støtte hans arbejde beslutter hans kæreste at udsætte brylluppet i tre år. Men en tidligere jordbesidder hører, hvad der skal ske. Midt om natten bryder han ind i deres stald, tager en skovl og brækker benet på et sort muldyr, der skal trække en vogn ned til floden. Nu udbryder der klassekamp, voldsom klassekamp. Alle som én samles for at kaste sig ind i kampen mod klassefjenden. Til sidst bliver kanalen færdig, og den tidligere jordbesidder bliver pågrebet. Den slags fortællinger er der ingen, som gider læse i dag, men dengang var dét det eneste, der var. Hvis man ikke skrev sådan, så blev ens værker ikke udgivet. Men det, jeg skrev, blev nu alligevel ikke udgivet, for det var ikke revolutionært nok.

Formand Mao døde i slutningen af 1970'erne. Man så forandringer i Kina, og den kinesiske litteratur forandrede sig også. Men det var små, spinkle forandringer, for der var stadig mange ting, der var forbudt. For eksempel måtte man ikke skrive

om kærlighed eller om Partiets fejltrin. Men litteraturens passionerede tørst efter frihed lagde et pres, man ikke kunne tilbageholde. Forfatterne søgte på alle måder at bryde forbuddene ned. Det er det, som i dag kaldes “den sårede litteratur” i Kina. Jeg begyndte at skrive i begyndelsen af 1980’erne. På det tidspunkt havde litteraturen allerede udviklet sig meget. Der var næsten ikke flere forbud tilbage, og der var blevet introduceret mange vestlige forfattere, som alle prøvede at efterligne. Jeg voksede op liggende på en græsmark, havde kun gået ganske lidt i skole og anede nærmest intet om litterær kritik. Men jeg vidste helt instinktivt, at jeg ikke skulle efterligne dem, der var populære på den tid, og som forvandlede vestlige forfatters værker til deres egne. Jeg mener, at den slags litteratur er andensorterings varer, som aldrig kan blive særligt betydningsfulde. Jeg vil og skal fremskrive mine egne ting, det, der er helt forskelligt fra andres, og ikke bare fra udenlandske forfatters værker, men også fra de kinesiske. Når jeg siger dette, er det på ingen måde for at benægte den indflydelse, udenlandsk litteratur har haft på mig. Tværtimod: Jeg er dybt påvirket af udenlandsk litteratur, og jeg erkender det åbent. Men det er et tema, som kræver et oplæg for sig. Det, jeg gør anderledes, er, at jeg ikke på nogen måde søger at efterligne de udenlandske forfatters fortællestil eller plots. Jeg søger dybere ned i studiet af værkernes bibetydninger for at forstå den måde, forfatteren betragter livet på og hans syn på mennesket og verden. Jeg mener, at når en forfatter læser en anden forfatter, er det i virkeligheden en form for samtale. Måske kan det blive til en forelskelse, og hvis der er et åndsfællesskab, kan det blive en livsledsager. Hvis der intet fællesskab er, går man hver til sit.

Der er indtil videre udkommet tre af mine romaner i USA: *Red Sorghum*, *The Garlic Ballads* og nu her *The Republic of Wine*. I *Red Sorghum* møder man mit syn på historien og på kærlighed. *The Garlic Ballads* viser min politiske kritik og min sympati med bønderne. Og i *The Republic of Wine* ser man min sorg over menneskehedens forfald og min afsky for råddent bureaukrati. Disse tre romaner synes umiddelbart meget forskellige, men på det dybeste plan er de ens: Det er et barn skræmt af sult, der længes efter det skønne liv.

Oversat af Sidse Laugesen efter: “Ji’e he gudu shi wo chuanguo de caifu – zai sitanfu daxue de yanjiang”

Trykt i: Zhang Qinghua: *Kan Mo Ya: pengyou, zhuanjia, tonghang yanzhong de nuojiang dezhu*, Huazhong keji daxue chubanshe, Kina 2012.